

osadníci označovali jako 27. duben) projde tábořem starý muž, aby je svolal k válečné radě. „Vyšli ze svých příbytků, vysocí, nazí a divocí Odžibvejové, na zádech toulce a v rukách válečné kyje,“ psal o století později historik Francis Parkman. „Ottawové byli zahalení do křiklavých pokrývek, Wyandotové na sobě měli pomalované košile, hlavy ozdobené peřím a na kalhotách našité zvonky. Brzy se všichni usadili na trávě do velkého kruhu, v několika řadách, aby zahájili tiché a vážné shromáždění.“

Pontiac byl velmi schopný řečník a na konci dne se mu podařilo přesvědčit shromážděné bojovníky, že budoucnost jejich lidu je v ohrožení. Tři stovky bojovníků se vydaly k britské pevnosti, zatímco dva tisíce dalších čekaly v lese, až bude vydán signál k útoku. Indiáni se nejprve pokusili zmocnit pevnosti, ale museli se stáhnout. Pak zaútočili, nazí, s divokým řevem. Aby mohli nabíjet zbraně, schovali si munici do úst. Útok na Detroit byl odražen, ale brzy byla v plamenech celá hranice. Souběžně byly napadeny téměř všechny pevnosti a opevněné osady od horního toku řeky Allegheny až po pohoří Blue Ridge: Le Boeuf, Venango, Presque Isle, La Baye, St. Joseph, Miamis, Ouchtanon, Sandusky a Michilimackinac byly obsazeny a jejich obránci zmasakrováni. Z lesů se vynořili bojovníci a napadali odlehlé farmy a osady na východním úbočí s jediným cílem: povraždit a skalpovat všechny osadníky. O život přišlo asi 2000 bělochů. Kdo přežil, uprchl na východ a hranice Pensylvánie se tak posunula až na úroveň měst Lancaster a Carlisle.

Angličané reagovali pomalu, ale rozhodným způsobem. Zbytky 42. a 72. skotského pěšího pluku, které se nedávno vrá-

tily z kampaně na Kubě, se shromáždily v kasárnách v Carlisle, aby se připravily na tři sta kilometrů dlouhý pochod do Fort Pitt. Připojilo se k nim 700 příslušníků místní domobrany a 30 stopařů a zálesáků. Skotové měli chránit boky kolony, ale záhy se ukázalo, že to nebude možné, protože neustále čelili nějakým problémům a nemohli najít v lese cestu. Velitelem byl mladý švýcarský plukovník Henri Bouquet, který měl bojové zkušenosti z Evropy a připojil se k britské armádě, aby zde získal slávu a povýšení. Jeho rozkazy byly jednoduché: pochodovat přes Pensylvánii, prorazit v lese sekerami cestu pro vozy a posílit Fort Pitt a další obležené pevnosti na hranici. Zajatci se brát nebudou. Indiánské ženy a děti budou prodány do otroctví. Za každý skalp, mužský či ženský, který dokážou bílí osadníci stáhnout z indiánské hlavy, bude vyplacena odměna.

Bouquetova armáda opustila Carlisle v červenci 1763 a za několik měsíců porazila Indiány u Bushy Run a zajistila Fort Pitt a několik okolních pevností. V létě následujícího roku se pak vydala přímo do srdce indiánského území. Armáda si razila cestu bohatým, plochým údolím řeky Ohio, některý den se posunula o deset kilometrů, jiný zase o dvacet. Vojáci procházeli bujnými lesy i otevřenou savanou, protkanou množstvím potoků a řek. Podél břehů některých řek se táhly celé kilometry dlouhé kamenité pláže, takže vozy se zásobami tudy mohly velmi snadno projet. V lese chyběl nízký porost a vojáci jimi mohli bez obtíží projít či dokonce projet na koni. Zdálo se, že se nacházejí v pozemském ráji a Bouquet se téměř každý den ve svém deníku zmiňoval o neuvěřitelné kráse okolní přírody.

V polovině října dorazila armáda k řece Muskegham, hluboko na území Šóniů a Delawarů. Čekala tam na ni indiánská delegace, která chtěla vyjednávat o míru. Bouquet se je pokusil zastrašit a seřadil své muže na nedaleké louce: pohled na řady ozbrojených mužů s bajonety nasazenými na mušketách, na Skoty v kiltech shromážděné kolem zástav svých pluků a na tucty zálesáků, kteří se oblečením nijak nelišili od Indiánů a s velkou sebedůvěrou se opírali o své dlouhé pušky, musel evropskému plukovníkovi připadat v této divočině nesmírně povzbudivý.

Bouquet nejdříve požadoval okamžité navrácení všech bílých zajatců. Pokud se tak nestane ihned, bude to považovat za vyhlášení války. V následujících týdnech bylo k armádě přivedeno asi 200 zajatců, více než polovinu tvořily ženy, děti a mládež, která si těžko mohla pamatovat, že kdysi žila jinde a jinak. Někteří zapomněli svá křesťanská jména a byli do knih zaznamenáni jako Červený kabát, Velká hlava, Křivá huba nebo Kyselá švestka. Ve Fort Pitt se k Bouquetovým vojákům připojily desítky příbuzných zmizelých osob, a tak nyní docházelo kromě mnoha šťastných shledání i k bolestným scénám plným zármutku a zmatku: mladé ženy, které se provdaly za indiánské muže, se nyní neochotně vracely ke svým původním rodinám; děti plakaly, když musely opustit své indiánské rodiny a jít k lidem, které nepoznávaly a pravděpodobně je považovaly za nepřátele.

Indiánům zjevně působilo velké utrpení, že se musí vzdát členů vlastní rodiny. Když se Bouquetova armáda na začátku

listopadu konečně vydala na pochod zpět do Fort Pitt, mnozí Indiáni se vydali v jejích stopách, lovili pro své blízké zvěř a pokoušeli se oddálit definitivní rozloučení tak dlouho, jak to jen bylo možné. Jeden bojovník kmene Mingo odmítl opustit svoji mladou ženu, původem z Virginie, přestože ho varovali, že ho její bývalá rodina okamžitě zabije. „Není možné popřít, že se objevily dokonce dospělé osoby, které projevovaly neochotu vrátit se ke svým,“ napsal o některých bílých zajatcích William Smith, Bouquetův současník. „Šóniové museli některé své zajatce dokonce svázat... přesto se pár ženám, které byly mezi nimi, podařilo osvobodit a utéct zpět do indiánských vesnic.“

Neochota některých zajatců, které osvobodila Bouquetova armáda, opustit kmeny, jež je adoptovaly, vyvolávala nepříjemné otázky ohledně předpokládané nadřazenosti západní společnosti. Bylo pochopitelné, proč se do původních rodin nechce vracet malým dětem, stejně jako to bylo jasné v případě odpadlíků jako nechvalně známý Simon Girty, který později hledal u Indiánů ochranu a dokonce bojoval po jejich boku. Jak ale upozornil Benjamin Franklin, existovalo mnoho osadníků, kteří se dostali do zajetí už jako dospělí, přesto se však zdálo, že dávají indiánskému způsobu života přednost před bělošským. A co s lidmi, kteří se k Indiánům dokonce připojili *dobrovolně*? Co muži, kteří jednoho dne odešli do divočiny a už se nikdy nevrátili? V okolí hranice se našlo mnoho takových, kteří se připojili k nějakému indiánskému kmeni, našli si tam ženu a rozhodli se žít zcela mimo civilizaci.

„Z tisíců Evropanů se stali Indiáni, ale nevím ani o jednom případě, kdy by se některý z těch domorodců rozhodl stát Evropanem,“ stěžoval si v roce 1782 francouzský emigrant jménem Hector de Crèvecoeur. „V jejich společenských vazbách musí být něco velmi přitažlivého a nadřazeného tomu, na co jsme tak pyšní.“

Crèvecoeur pravděpodobně pochopil, že mimořádně komunitní povaha indiánského kmene představuje něco tak přitažlivého, že ve srovnání s tím nejsou materiální výhody života v západní společnosti nutně tolik zajímavé. Pokud tomu tak je, pak se tento problém objevil v podstatě hned, jakmile Evropané dorazili do Ameriky. V roce 1612 španělské úřady s údivem zaznamenaly, že se asi čtyřicet nebo padesát Virgíňanů přiznalo do indiánských kmenů a že s domorodci otevřeně navazují vztahy dokonce i anglické ženy. Tehdy žili běloši ve Virginii jen několik let a mnozí z těch, kdo se připojili k Indiánům, se narodili a vyrostli v Anglii. Nebyli to tedy divočí hraničáři, kteří se jen třásli na to, aby se mohli připojit k divochům. Byli to synové a dcery Evropy.

„Navzdory tomu, že se indiánské ženy musí postarat o dříví na oheň, přípravu chleba a o vaření, nemají toho na práci zřejmě o nic víc než bílé ženy,“ napsala na konci svého dlouhého života Mary Jemisonová, která strávila mnoho let v zajetí u Seneků. Mary byla unesena z farmy svých rodičů na hranicích Pensylvánie, když jí bylo patnáct let. Způsob života Seneků si ale natolik oblíbila, že když se v okolí objevila záchranná výprava osadníků, která ji měla najít, raději se před nimi skryla. „Nebyl tu ni-

kdo, kdo by nás hlídal nebo řídil, mohly jsme tedy pracovat bez spěchu, jak se nám chtělo,“ vysvětlovala. „Nikdo na světě nevede tak šťastný život jako Indiáni v dobách míru... Jejich život byl nikdy nekončícím potěšením.“

Virginie a další kolonie se pokusily odchodem mladých lidí do divočiny zabránit tím, že každému, kdo by se přidal k Indiánům, hrozily těžké tresty. Puritánští vůdci kolonie Nová Anglie považovali možnost, že by se někdo mohl obrátit ke křesťanskému společenství zády, za zvlášť zavrženíhodnou: „Pokud to lidem nezakážete, budou chtít stále znovu utíkat do divočiny, kde se z nich stanou nenapravitelní pohané,“ stěžoval si Increase Mather, jeden z původních puritánů, v traktátu nazvaném *Rozprava o nebezpečí odpadlictví*. Mather byl jedním z prvních správců Harvardovy koleje a celý život se věnoval boji proti jakémukoliv porušení puritánského morálního kodexu. Za jakýkoliv přestupek prosazoval přísné tresty. Byl to ale marný boj. Život na hranici nebylo možné vtěsnat pod kontrolu církve a státu a lidé zde prostě měli tendenci dělat jen to, co chtěli.

Indiánský způsob života byl přizpůsoben divočině a hraničáři zanedlouho začali odkládat evropské oblečení a otevřeně napodobovat lidi, o nichž se často vyjadřovali jako o „divoších“. Oblékali se do jelenicových kabátů a indiánských nohavic, přes které nosili bederní roušku. Někteří chodili takto oblečení dokonce v neděli do kostela, což vyvolalo mezi přítomnými dívkami takové pozdvižení, že je musel farář napomínat, aby dávaly pozor na kázání. Tito muži kouřili tabák a nosili za pasem tomahavky, naučili se indiánské jazyky a osvojili si další jejich

zvyky. Uměli stopovat a pronásledovat zvěř a pohybovat se v lese tiše a opatrně, stejně tak přijali i „úskočný způsob boje“, proti němuž brojili puritáni. Před bojem v šiku jako cínoví vojáci dávali přednost individuálnímu boji, kdy se skrývali a snažili se nepřítele překvapit. „Muži a psi se mají dobře, jen nebohé ženy musí trpět,“ napsala manželka jednoho osadníka své sestře o životě na hranici. Stěžovala si, že její manžel – muž jménem George – odmítl vyrobit pro novorozeného syna kolébku z prken a místo ní jí dal jen vydlabané polínko. Chlapec měl jedinou košilku utkanou z vláken kopřiv a dokonce i polštářek byl dřevěný. Když žena upozornila manžela, že jejich syn je celý poškrábaný a má vyrážku, George na to řekl, že se tak alespoň zocelí a vyrostе z něho dobrý lovec. „George sám nosí jelenicovou košili a indiánské kalhoty,“ dodala tato žena, „a tráví celé dny na lovu.“

Pro člověka z moderní společnosti je snadné vidět život Indiánů jen v romantickém světle a podobné to možná bylo tehdy i pro muže jako George. Na to je třeba si dát pozor. Téměř všechny indiánské kmeny vedly války se svými sousedy a používaly při nich skutečně nechutné formy mučení. Pokud nerozbili nepříteli hlavu sekerou hned na místě, mohl zajatec počítat s tím, že bude rozpárán a přivázan ke stromu vlastními vnitřnostmi, pomalu opékán na ohni nebo prostě jen rozsekán na kusy a ještě zaživa předhozen psům. Pokud pro podobnou krutost vůbec existuje nějaké ospravedlnění, tak je třeba zmínit, že v Evropě v této době dokázala katolická církev a španělská inkvizice předvádět podobná barbarství. Kacíři byli upalováni

zaživa, natahováni na skřípec, rozčtvrceni nebo naraženi konečníkem na kůl takovým způsobem, aby jim vyšel ven ústy. Reformace změnila v křesťanské církvi mnohé, ale zálibu v krutostech si zachovala a puritánští vůdci v Nové Anglii se rovněž proslavili nemilosrdným výkonem spravedlnosti. Jinými slovy, krutost byla v této době normou a výjimkou nebyly ani domorodé kmeny severní Ameriky.

Z jiných úhlů pohledu to ale vypadalo, že přitažlivosti indiánského způsobu života je nemožné konkurovat. Lov zjevně představoval lepší a pestřejší zábavu než plahočení se na poli. Sexualita Indiánů byla mnohem uvolněnější než v tehdejších anglických koloniích (v 17. století byli chlapci v Cape Cod veřejně bičováni, pokud je přistihli, že hovoří s dívkou, která nepatří do jejich rodiny). Indiánské oblečení bylo pohodlnější, náboženské zvyklosti méně striktní a jejich společnost byla v zásadě bez tříd a rovnostářská. Jak se hranice mezi bělošským a původním obyvatelstvem posouvala severní Amerikou, od Alleghenského pohoří přes Velké pláně a Skalnaté hory až na západní pobřeží, celé generace osadníků měly zkušenost s tím, jaké je dostat se do indiánského zajetí, být adoptován nějakým kmenem, nebo prostě jen utéct a připojit se k Indiánům.

Ze všech pokusů, která nabízel život mezi domorodci, bylo zřejmě nejpritažlivější právě principiální rovnostářství. Osobní majetek se obvykle omezoval jen na to, co bylo možné přepravit na koni nebo na zádech, takže velké rozdíly ve vlastnictví nevznikaly. Úspěšní lovci a bojovníci mohli mít několik žen, ale na rozdíl od moderní společnosti se tyto výhody nedědily do

dalších generací. Společenské postavení bylo možné získat na lovu nebo v boji a měli k němu přístup všichni muži bez rozdílu. Ženy se těšily mnohem větší autonomii a sexuální svobodě než v bělošské společnosti (a rodily méně dětí). „Tady nemám žádného pána,“ prohlásila podle jednoho francouzského diplomata neznámá žena, když popisovala svůj život mezi Indiány. „Se všemi ženami v kmeni jsem si rovna, dělám jen to, co chci, nikdo mě k ničemu nenutí, pracuji jen tolik, kolik potřebuji, pokud se chci vdát, tak to udělám, pokud už toho muže nechci, tak ho opustím. Je snad nějaká žena ve vašich městech podobně nezávislá jako já?“

Díky těmto základním svobodám se příslušníci kmene obvykle vyznačovali velmi silnou loajalitou. Bělošský zajatec kmene Kikapů, který se později proslavil pod jménem John Dunn Hunter, napsal, že nikdy neslyšel o tom, že by někdo zradil vlastní kmen, takže Indiáni vlastně ani žádný trest za podobný přečin neznají. Nicméně zbabělost se trestá smrtí, podobně jako vražda příslušníka kmene nebo jakákoliv komunikace s nepřítelem. Byla to jednoduchá etika, která podporovala loajalitu a odvahu a považovala zachování kmene za téměř posvátný úkol.

A takový úkol to skutečně byl.

Západní společnost se nemusí ptát, proč je život v kmeni tak přitažlivý – to je celkem zjevné, pokud ho poznáme. Znepokojivé je, proč je západní způsob života tak *málo* přitažlivý. Z materiálního hlediska nepochybně přináší vyšší pohodlí a posky-

tuje ochranu před těžkostmi života v přírodě. Jak společnosti bohatnou, mají obvykle tendenci požadovat od jednotlivců spíše více než méně času a nasazení a je možné, že mnozí mají pocit, že bohatství a bezpečnost nepředstavuje dostatečnou protihodnotu za ztrátu svobody. Studie z šedesátých let zjistila, že nomádští !Kungové (Sanové) z pouště Kalahari musí pracovat jen dvanáct hodin týdně, aby zajistili své přežití – tedy zhruba čtvrtinu času, kolik pracují obyvatelé západních měst. „Jejich ‚tábor‘ představuje otevřený systém spolupracujících osob, jehož velikost a složení se den co den mění,“ poznamenal s neskrytým obdivem v roce 1968 antropolog Richard Lee. „Příslušníci kmene se každý den vydávají na lov a sběr, večer se pak vrátí a všechno rozdělí tak, aby každý dostal odpovídající podíl. Kladou velký důraz na spravedlivou dělbu a jsou neustále v pohybu, proto jen výjimečně vytvářejí přebytky.“

Poušť Kalahari je jedním z nejdrsnějších míst na světě a lid !Kung si uchoval způsob života na úrovni doby kamenné hluboko do sedmdesátých let 20. století právě proto, že na poušti nikdo jiný nechtěl žít. !Kungové se přizpůsobili prostředí tak dobře, že okolní farmáři a chovatelé dobytka dokonce v obdobích sucha raději opustili své živobytí a připojili se k nim, protože sběr a lov prostě představoval spolehlivější zdroj potravy. Relativně poklidné tempo života !Kungů, které nenarušila ani nepříznivá období, zpochybňuje stále přetrvávající představy, že díky vymoženostem moderní společnosti mají lidé přebytek volného času. Je tomu právě naopak: náš život je zoufalý koloběh práce, finančních závazků a další práce. !Kungové sice mají mnohem